

ಮಾಸಲು ಬಿಳಿ ಎನ್ನಬಹುದು-ರೆಂಬೆಗಳಿಂದ ತೊಂಗುತ್ತವೆ. ಕಸಕುಬ್ಬೆ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೂ, ಮೈದಾನ ಭೂಮಿಯಲ್ಲೂ ಈ ಗಿಡದ ವಾಸ. ನಾಲ್ಕೈದಡಿ ಎತ್ತರ ಬೆಳೆಯುವ ಪೊದರು ಗಿಡ, ದೊಡ್ಡ ಎಲೆಗಳು. ಹೂ ಬಿಟ್ಟಾಗ ದೂರದಿಂದ ನೋಡಲು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಇಂಪು, ಹತ್ತಿರ ಬಂದಾಗ ಮೂಗಿಗೆ ಗಬ್ಬು ಕಂಡು, ಕಾಯಿ ಎರಡು ಮೂರುಗುಲ ವ್ಯಾಸದ ಚಿಂಡು; ಮೈಮೇಲೆಲ್ಲ ಹಲಸಿನಕಾಯಿಗಿಂತಲೂ ಮೊನಚಾದ ಮುಳ್ಳು ಹೊದಿಕೆ. ಕಾಯಿಗಳಿಗೆ ನೂರಾರು ಕಪ್ಪು ಬೀಜಗಳು.

ಉನ್ನತ್ತದ ಕತೆ ಪಾತಕಿಯ ಕತೆ. ಮೈತುಂಬ ವಿಷ; ಕಾಯಿ, ಬೀಜಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದ ಸಂಗ್ರಹ, ತಿಂದವನು ಸತ್ತೇ ಹೋಗಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಕೆಲವು ಸಲ ಉತ್ತೇಕ್ಷೆಯ ಮಾತಾಗಬಹುದು; ಆದರೆ ತಿಂದ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾದಾಗ ಈ ಮಾತು ನಿಜವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಗಿಡದಲ್ಲೂ ಹತ್ತಾರು ಬಗೆಯ ಆಲ್ಕಲಾಯಿಡ್ ಎಂಬ ರಸಾಯನಿಕ ಸತ್ವಗಳಿವೆ. ಒಂದಕ್ಕಿರುವ ಗುಣ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಎರಡು ಮೂರು ಆಲ್ಕಲಾಯಿಡ್‌ಗಳ ಸಂಯೋಜನೆಯಿಂದ ಒಂದು ಗುಣ ಹೊರಪಡುವುದೂ ಉಂಟು; ನಾಡುವೈದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಆಯುರ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೂ ಗರ್ಭಪಾತಕ್ಕೆ ಉನ್ನತ್ತ ಬೀಜದಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ ಮದ್ದನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಒಣವಿಲೆಯ ಅಥವಾ ಕುಟ್ಟಿದ ಬೀಜದ ಧೂಮಪಾನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮೈ ಮರೆಯುವ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವವರೂ ಉಂಟು; ಈ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ತಯಾರಾಗಿಲ್ಲದವರು ಎಲೆ-ಆದಿಕೆಯೊಡನೆ ಅಗೆಯುವುದೂ ಉಂಟು. ಮಿತ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸೇವಿಸಿದಾಗ ಅಫೀಮು ಗಾಂಜಾಗಳ ಸೇವನೆಗಿರುವ ಗುಣಗಳು ಉನ್ನತ್ತಕ್ಕೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಇರುವುದಾದ್ದರಿಂದ, ಉನ್ನತ್ತದ ಸೇವನೆ ಗೀಳು ಹಿಡಿಸುವಂಥದು-“ಇಷ್ಟು ದೊರಕಿದರೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಬೇಕೆಂದಾಸೆ; ತಿರುಗಿ ತಿರುಗಿಯೂ ಬೇಕೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆಯಂತೆ.

ಎಕ್ಕೆ (*Calotropis gigantea* R. Br.)

ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳು:

ಕನ್ನಡ: ಎಕ್ಕ, ಎರುಕ

ಸಂಸ್ಕೃತ: ಆರ್ಕ, ಆದಿತ್ಯ, ಶ್ವೇತಾರ್ಕ (ಬಿಳಿಎಕ್ಕ)

ಚಂಡೇಶ ಪಿಳ್ಳೆಯು (ಹರಿಹರ: ಚಂಡೇಶ ಪಿಳ್ಳೆಯ ರಗಳೆ) ಶಿವಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಹೂಗಳಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು. ಹೂವಿಗೆ ವಾಸನೆಯೇನೋ ಇದೆ. ಆದರೆ ನನ್ನಂಥವರ ಮೂಗಿಗೆ ಹಿತವಾದದ್ದೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಕೀಟಗಳೂ ನೋಣಗಳೂ ಎಕ್ಕದ ಹೂವಿಗೆ ಅಕರ್ಷಿತವಾಗುವುದು ಈ 'ಪರಿಮಳ'ದಿಂದಲೇ.

ಬಯಲು ಸೀಮೆಯ ಹರಳು ಭೂಮಿಯ ಪೊದರು ಗಿಡ ಇದು; ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದಡಿ ಎತ್ತರ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಕಳ್ಳಿಯಂತೆ ಹಾಲು ಸುರಿಸುತ್ತದೆ. 'ಹಾಲು' ವಿಷಸಂಯೋಜಿತವಾದದ್ದು. ಚರ್ಮದೊಳಕ್ಕೆ ಮುಳ್ಳು ಹೊಕ್ಕು ಮುರಿದಾಗ, ಆ ತುಂಡನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಸೆಳೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಹಾಲಿನ ಒಂದೆರಡು ತೊಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಆ ದೇಹಭಾಗದ ಮೇಲೆ ಸವರುವುದು ನಾಡುವೈದ್ಯ (Folk medicine) ದ ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿರುವುದಾದರೂ ಆಯುರ್ವೇದದ ಮಂಜೂರಾತಿಯಿಲ್ಲ. ನಾಡುವೈದ್ಯದ ಈ ಬಳಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಪಾಯಕಾರಿಯಾದದ್ದೇ. ಎಕ್ಕದ ಹಾಲು ರಕ್ತವನ್ನು ಸೇರಿದ್ದೇ ಆದರೆ 'ಪರಂಗಿ' ವೈದ್ಯವನ್ನು ಮೊರೆಹೊಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ!

ಎಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಭೇದಗಳಿವೆ: (1) ಶ್ವೇತಾರ್ಕ (ಬಿಳಿಎಕ್ಕ). ಇದರ ಹೂ ಮಾತ್ರ ಬಿಳಿಯ ಬಣ್ಣ. ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಭೇದಕ್ಕಿಂತ ಇದು ಶ್ವೇತ್ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ. ಅದೇಕೋ? ಶ್ವೇತಾರ್ಕಗಣಪತಿ ಇದರ ಬೇರಿನಿಂದ 'ಉದ್ಭವ'ವಾಗುತ್ತಾನೆಂದಿರಬಹುದೆ? ಹರಳುಗಲ್ಲಿನ ಭೂಮಿಯ ಕೊರಕಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಲ ಬೇರುಗಳು ಒಂದರೊಡನೊಂದು ಸಿಕ್ಕುಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆದಿರುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಬುಡವನ್ನು ಆಗಿದಾಗ ಬೇರುಗಂಟಿನ ಹೊರನೋಟವು ಚಿತ್ರ ವಿಚಿತ್ರಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ತಾಳಿರುತ್ತದೆ. ಇಂಥದೊಂದು, ದೊಳ್ಳುಹೊಟೆಯ ಗಿಡ್ಡುದೇಹದ ಸೊಟ್ಟುಕೈಕಾಲು ಗ್ರಂಥಿಗಳ ತೊಂಗು ಸೊಂಡಿಲ ಗುರುತುಗಳಿಗೆ ಅನುವಾಗಿರುವುದಾದರೆ, ಅದೇ ಗಣಪತಿಯ ವಿಗ್ರಹವಾಗಿ ಆರಾಧನೆಗೊಳಪಡುತ್ತದೆ. (2) ಇದರ ಹೂ 'ಕೆಂಪು' ಬಣ್ಣವನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸವರಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. 'ಕೆಂಪು' ಎಂದರೆ ರಕ್ತದ ಕೆಂಪು ಅಲ್ಲ. ಸರಿಯಾಗಿ ಹೇಳು

"ಬೆಳೆಬೆಳೆದು ನಳನಳಿಸಿ ಮಘಮಘಿಸುತಲರ್ಧ ಇರುವಂತಿ" ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಹರಿಹರ. ಎಂದರೆ ಮಲ್ಲಿಗೆಯಂತೆ ಇದೂ ಎಲೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಅರಳುವ ಹೂ.

ಶಾಸ್ತ್ರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಗಿಡ ಜಾಸ್ತಿನಮ್ನಿನ ಸ್ಪೀಷೀಸುಗಳಲ್ಲೊಂದು. 'ಎರಡು ಸುತ್ತಿನ ಮಲ್ಲಿಗೆ'ಯೇ ಇರುವಂತಿಗೆ ಎಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಹೂವಿಗೆ ಇರುವಾಚ್ಚಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ; ಈ ಪದದ ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗ 'ಎರಡು' ಎಂಬುದನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಹೂವಿನ ದಳಗಳು ಎರಡು ಒತ್ತಾದ ಸುತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿರುತ್ತವೆ, ನರಗಂಧವು ಸೂಸುತ್ತವೆ.

ಇತರ ಮಲ್ಲಿಗೆ ಜಾತಿಗಳ ಹರವೇ ಇರುವಂತಿಗೆಯದೂ- ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ನೆಲೆ ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳ ಕಾಡು; ಕೃತಕ ನೆಲೆ ಊರು, ಮನೆ, ತೋಟ. (ಮಲ್ಲಿಗೆಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ ನೋಡಿ)

ಉತ್ತರಣಿ (Achyranthes aspera L.)

ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳು:

ಕನ್ನಡ: ಉತ್ತರಾಣಿ, ಉತ್ತರಣೆ, ಉತ್ತರೇಣಿ, ಉತ್ತಾಣಿ.

ಸಂಸ್ಕೃತ: ಅಪಾಮಾರ್ಗ.

ಅಥರ್ವವೇದೋಕ್ತವಾದದ್ದು ಈ ಗಿಡ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಜಯಿಸುವುದೆಂಬ ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದಿದೆ: ಎಲ್ಲ ಜಾಡ್ಡಗಳನ್ನೂ ಗುಣಪಡಿಸುವ ಒಪಧಿ. ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಮತ್ತು ಕೃತಕ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತದೆ. ದೈವಿಕ ಪಕ್ಷಿಯಾದ ಸುಪರ್ಣದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಈ ಗಿಡ ಮೊದಲು ಗೋಚರವಾಗಿ ನೃಪದನ ಮಗನಾದ ಕಣ್ವನಿಂದ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆಯಿತಂತೆ. ಕ್ಷೇತ್ರಿಯವೆಂಬ ಬೇನೆಯನ್ನು ವಾಸಿಮಾಡುತ್ತದೆಯಂತೆ.

ಉದ್ಭವವಾದ (ಕೆಲವು ಸಲ ಎರಡು ಮೂರು ಅಡಿಗಳಷ್ಟೂ ಇರಬಹುದು) ತೆನೆಗಳು ಹೂಗಳನ್ನು ತಳೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ಹೂವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಸ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದವರು "ಇದೂ ಒಂದು ಹೂವೇ?" ಎಂದು ಅಪವಾಸ್ಯ ಮಾಡಿ ನಗಲೂ ಬಹುದು. ಹೂವಿನ ಗಾತ್ರ ಸಣ್ಣ, ಸೀಕಲು, ದಳಗಳಿಗೆ ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಬಣ್ಣವಾಗಲಿ ರೂಪವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ; ಶೂಲಾಕೃತಿಯ ಪೊರುಕುಗಳಂತಿರುತ್ತವೆ. ಬಲಿತಾಗ ಮುಳ್ಳಿನಂತೆ ಕುಕ್ಕುತ್ತವೆ.

ಹೂವು ಕಾಯಾದಾಗ ಒಂದು ಮುಂಜಾಗಿ ತಿರುಗುತ್ತದೆ; ಬಲಿತ ಎಲೆಗಳೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೀಗೆಯೇ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಗಿಡಕ್ಕೆ ಅಪಾಮಾರ್ಗವೆಂಬ ಹೆಸರು ಸಂದಿರಬಹುದು.

ಭಾರತಾದ್ಯಂತವೂ 'ಕಳೆ'ಯಾಗಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಕುರುಚಲು ಗಿಡ ಇದು. ತುಂಬು ಎಲೆ ಯಿದ್ದಾಗಲೂ ಕಡ್ಡಿ ಕಡ್ಡಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಬಲಿತ ದಳಗಳಂತೆ ಕಾಯೂ ಮುಳ್ಳು. ಹಾದು ಹೋದಾಗ ಬಟ್ಟೆಬರಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಗಿಡಕ್ಕಾಗಲಿ, ಹೂಕಾಯಿಗಳಿಗಾಗಲಿ ಅಂದಚೆಂದಗಳಿಲ್ಲ. 'ವೇದವಾಸನೆ'ಯಿಂದಲೋ ಏನೋ ಹರಿಹರನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಿವಪೂಜೆಗೆ ಅರ್ಹವಾಗಿತ್ತು.

ಉನ್ನತ್ತ (Datura alba Wall.)

ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳು:

ಕನ್ನಡ: ಉಮ್ಮತ್ತಿ, ಉಂಬತ್ತ, ದತ್ತೂರಿ, ಮದುಗುಣಿಕೆ

ಸಂಸ್ಕೃತ: ಧುತ್ತೂರ, ಕನಕ, ಉನ್ನತ್ತ

ಇದರ ಹೂ ವೇಗೋ ಶಿವನ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಸುಭಾಷಿತಕಾರನಿಗೂ ಇದೇ ಸಂಕೇತ-ಹೋಗಿ ಹೋಗಿ ಚಂದ್ರನ ಸಮಸಮಕ್ಕೆ ಶಿವನ ಜಟೆಯಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ! ಚಂದ್ರನಂತೆ ಉನ್ನತ್ತದ ಹೂ ನೆಯ್ತುಲನ್ನೇನೂ ಅರಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನಲ್ಲನ ಭಗ್ನ ಹೃದಯದ ನೋವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ! (ಶಾರ್ಙ್ಗಧರ ಪದ್ಧತಿ, 1058; ಸುಭಾಷಿತ ರತ್ನಾಕರ, 1-2)

ತುಕ್ಕೂರಿ ರೂಪದ ಆರೇಳಂಗುಲ ಉದ್ದದ ಬಿಳಿ ಹೂಗಳು-ಆಚ್ಚದಿಳಿ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತವಲೂ

ಹೆಸರುಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಶಿವಾರ್ಚನೆಗೂ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪೂಜೆಗೂ ಅರ್ಪವೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದ್ದ ಹೂಗಳನ್ನು 'ನಾಯನ್ಮಾರು'ಗಳೂ ವೀರಶೈವ ಮತಾವಲಂಬಿಗಳೂ 'ಅಕ್ಕಾರು'ಗಳೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಕುರಿತಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅಷ್ಟೇ-ಬರಿಯ ಹೆಸರುಗಳು; ಕೆಲವು ಸಲ ಆಯಾ ದೇವರಿಗೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಹೂಪೋ ಎಲೆಯೋ ಪ್ರಿಯವಾದ ರೀತಿ, ಅದಕ್ಕೊಂದು ಉಪಕತೆ ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ.

ಹೀಗಾಗಿ ಕಾವ್ಯೋಕ್ತವಾಗಿರುವ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಗಿಡಮರಗಳ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಕಷ್ಟವಾದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಸಾಧ್ಯವಾದದ್ದಲ್ಲ. ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಸಸ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಅನೇಕ ಗಿಡಮರಗಳ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿ ಗಾದರೂ ವಿಚಿತವಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು. ಇಂಥ ಪ್ರಯತ್ನ ಇನ್ನೂ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ.

'ಪುಷ್ಪ ರಗಳೆ'ಯಲ್ಲಿ ಹರಿಹರನು ಸುಮಾರು 30 ಗಿಡಮರಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ತಂತಮ್ಮ ದೇಹದ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಬಗೆಯ ವಾಸನೆ ಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವಂಥವು. ಮರುಗ, ದೊಡ್ಡಪತ್ರೆ, ದವನ, ಭದ್ರಮುಖಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಮಳವಿರುವುದು ಆಯಾ ಎಲೆಗಳಲ್ಲಿ; ಇತರ ಗಿಡಮರಗಳಲ್ಲಿರುವುದು ಅದರದರ ಹೂಗಳಲ್ಲಿ. ಬಹುಪಾಲು ಹಿತವಾದ ವಾಸನೆಯುಳ್ಳವು; ಏಕೆ, ಉಮ್ಮತ್ತಿಗಳೆಂದು ಗಟ್ಟಿ. ಯಾವ ವಿಧವಾದ ವಾಸನೆಯನ್ನೂ ಸೂಸದವು ಉತ್ತರಣಿ, ತುಂಬೆ ಹೂಗಳು; ಬೆಲ್ಲಪತ್ರೆ.

"ಕಕ್ಕೆ ಏಕೆ ತುಂಬೆ ಕಂಚವಾಳಿ ಮುಂತಾದ ಸಾಧಾರಣವಾದ, ಸುಂದರವಾದುವೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ... ಹೂಗಳು" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ ಶ್ರೀ 'ಸುಜನಾ' (ಪು. ಕ. 46, ಪುಟ 175). ಇದು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಹೂ ಹೊದ್ದ ಕಕ್ಕೆಯ ನೋಟಕ್ಕೆ ಹರ್ಷಪಡದವರು ಅಪರೂಪ. ಗೊಂಚಲು ಗೊಂಚಲಾಗಿ ಏಕೆ ಹೂ ತಳೆದಾಗ ಅದರ ಸೊಬಗು ನಯನಮನೋಹರವಾದದ್ದು. ಕಂಚವಾಳದ ಹೂ ಬಿರಿದಾಗ, ಕಾಯಿ ಬಿಟ್ಟಾಗ, ಎಲೆ ತುಂಬಿದಾಗ, ಹೂವಿನ ದಳಗಳು ಮರದ ಹೆಚ್ಚೆಯ ಸುತ್ತ ಉದುರಿ ರಂಗುಗಂಬಳಿಯನ್ನು ಹಾಸಿದಾಗ ಹೊಮ್ಮುವ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನೇಕರು ಬೆರಗಾಗಿದ್ದಾರೆ. ತುಂಬೆ ಗಿಡವಾಗಲಿ, ಅದು ಹೂ ತಳೆದ ನೋಟವಾಗಲಿ ಅಕರ್ಷಕವಾಗಿರದೆಂದು ನಾನೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಹೂವಿನ ಗಾತ್ರ ಸಣ್ಣದು. ಶುಭ್ರ ಬಿಳಿಯ ಬಣ್ಣ. ಬಿಡಿ ಹೂವಿನ ರಚನೆಗೆ ಸಸ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನು ಮಣೆಯುತ್ತಾನೆಯೇ ಹೊರತು ಜನಸಾಮಾನ್ಯನಾಗಲಿ ರಸಜ್ಞನಾಗಲಿ ಅಲ್ಲ. ಹೇಗೋ ಶಿವನಿಗೆ ನಂಟು ಬಿದ್ದಿದೆ.

ಹರಿಹರನು ಹೇಳುವ ಅನೇಕ ಪತ್ರ ಪುಷ್ಪಗಳು ಶಿವನಿಗೆ ಅರ್ಪಿತವಾದವು. ಕೆಲವಂತೂ ಶಿವನ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಂಗಾಂಗಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಾದವು. ಪದ್ಮಳೆಯು ಕತ್ತೂರಿ (ತಿಲಕ)ಯಾಯಿತು. ಇರುವಂತಿಗೆಯು ಮುಡಿಯಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸಿತು; ಸೇವಂತಿಗೆಯು ಅಕ್ಕಪಕ್ಕಗಳಿಗೆ ಅನುವಾಯಿತು; ಮಲ್ಲಿಗೆಯು ಚಂದನ ವಾಯಿತು; ಮೊಲ್ಲೆ ಮೊಗ್ಗು ನಾಗಕುಂಡಲವಾಯಿತು; ತಾವರೆಯು(ಕಮಲ) ಚರಣವನ್ನು ಸೇರಿತು; ಕುಮುದವು ಪಕ್ಕಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿತು; ಮರುಗವು ಗಜಚರ್ಮವಾಯಿತು. ಮಾವು ಈ ಬಗೆಗೆ ಸೇರಲಿಲ್ಲ. ಹೂ ಎಲೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಯಾದ ಬಳಿಕ ಮಾಮರನ ಕಪ್ಪುನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡ, ಹರಿಹರ ಅಷ್ಟೇ ಬಾಳೆಲೆಯನ್ನು ಹರಡಿದ. ಹೂಗಳನ್ನು ಅದರ ಮೇಲೆ ಮೃದುವಾಗಿ ಸುರಿದ. ತಾವರೆಯ ಕಾಂಡ ವನ್ನು ಸೀಳಿ ನಾರಿನಿಂದ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಹೆಣೆದ. ಗುಡಿಗೆ ಬಂದು ಶಿವನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ. ಶಿವ ಮೆಚ್ಚಿದ. ಹರಿಹರ ಧನ್ಯನಾದ.

ಇರುವಂತಿ (*Jasminum Sambac* Ait. Var. *Virupaksl*)

ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳು:

ಕನ್ನಡ: ಇರುವು, ಇರುವತಿಗೆ, ಇರುವಂತಿ, ಇರುವಂತಿಗೆ.

ರತಿಗೆ ಮುಡಿಯುವುದಕ್ಕೂ ಮದನನ ತುರುಬಿಗೆ ವಿರಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಅರ್ಹತೆ ಪಡೆದದ್ದು ಇರು ವಂತಿಗೆ (ಪಂಪ). ಗಿಳಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳದೆ, ಮೂರುತನ ಚಲನೆಗೆ ಸಿದ್ಧದೆ. ಸೂರ್ಯನ ಬೆಳಕು ಮುಟ್ಟದೆ

ಬಿ. ಜಿ. ಎಲ್. ಸ್ವಾಮಿ

ಹರಿಹರನ 'ಪುಷ್ಪರಗಳೆ':

ಸಸ್ಯಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಟಿಪ್ಪಣಿ

ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಗಿಡಮರಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದವೆಂದೂ, ಕವಿಗಳಿಗೆ ಪರಿಚಿತವಾಗಿದ್ದವೆಂದೂ ಊಹಿಸಬಹುದಾದರೂ ಆಯಾ ಗಿಡಮರಹೂಗಳ ನೇರವಾದ ಪರಿಚಯ ಅವರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟುಮಂದಿಗೆ ಎಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನೆತ್ತುವುದು ಅಧಿಕಪ್ರಸಂಗಿತನವಾಗದಷ್ಟೆ. ಬಹುಪಾಲು ಕವಿಗಳಿಗೆ ಸಸ್ಯಗಳೂ ಸಸ್ಯೋತ್ಪನ್ನವಾದ ಎಲೆಹೂಕಾಯಿಗಳೂ ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರಕ್ಕೋ ವಾಗಾಡಂಬರಕ್ಕೋ ಒದಗುವ ಬರಿಯ ಮಾತುಗಳಾದವೇ ಹೊರತು ಆ ವಸ್ತುಗಳ ಅಂದಚಂದಗಳಿಗಾಗಲಿ, ರಚನಾವಿಶೇಷಗಳಿಗಾಗಲಿ, 'ಪ್ರತಿಮೆ'ಗಳಿಗಾಗಲಿ ಅನುವಾಗುವ ಆಕರಗಳಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳಿಗಿಂತ ಹಳಬರಾದ ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಗಳೂ ಈ ಮನೋವೃತ್ತಿಗೆ ಹೊರಗಲ್ಲ. 11ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಒಂದಿಬ್ಬರು ಕನ್ನಡ ಜೈನ ಕವಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ಕಂಡ ಕವಿಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಂತೂ ಇಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತರು ತಲೆತಲಾಂತರದಿಂದ ಬಳುವಳಿಯಾಗಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದ ಕವಿಸಮಯಗಳಿಗೆ ಶರಣುಹೊಡೆದವರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ.

ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರಿಗೆ ಗಿಡಮರಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಕಾರ ಭಾವವಿತ್ತೆಂದು ನಾನು ಹೇಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ತೋಟಗಳನ್ನೂ ಉದ್ಯಾನಗಳನ್ನೂ ತೋಪುಗಳನ್ನೂ ನೆಡಿಸಿ ಕಾಪಾಡಿದ ಅನೇಕ ನಿರ್ದರ್ಶನಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಇಂಥ ಗೆಮ್ಮೆಗಳು ಬಹುಪಾಲು ನಡೆದಿರುವುದು ದೇವರ ಸೇವೆ, ಜನರ ಸೇವೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ. ಸ್ವಂತಭೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಹೂದೋಟಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೊರಕವು. ಕೆಲವು ರಾಜಮಹಾರಾಜರು ಇಂಥ ಉದ್ಯಾನಗಳನ್ನು ವರ್ಷದಿಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಅಪರೂಪವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದು ನಿಜವೇ ಆಗಿರಬಹುದಾದರೂ ಅವರು ತಮ್ಮ ನೈಜವಾದ ಪುಷ್ಪಪ್ರೇಮದಿಂದ ಇವನ್ನು ಆಗಮಾಡಿಕೊಂಡರೆಂದು ನನಗನ್ನಿಸದು. ಎಷ್ಟಾದರೂ ರಾಜ, ಎಲ್ಲ ಸದ್ಗುಣಗಳ ನಿಧಿ, ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಕಸಬುಗಳಿಗೂ ಕಲೆಗಳಿಗೂ ಪ್ರೇಮಕ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ರಾಜಮರ್ಯಾದೆಯೆಂಬುದೊಂದಿದೆಯಲ್ಲವೇ!-ಹೀಗೆ ಸ್ಥಾನಗೌರವದ ಗುರುತಾಗಿ, ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಪುಷ್ಪವಾಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಿರಬೇಕು ಎಂದು ಊಹಿಸುವುದೇ ಸಾಧುವಾದದ್ದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನು ತೋಪುಗಳು, ನಂದನ ವನಗಳು- ಇವುಗಳ ನಿರ್ಮಾಣವೆಲ್ಲ ದೇವರ ಪೂಜಾನೈವೇದ್ಯಗಳಿಗೆ, ಹೂಗಳು ಪರಿಮಳಗೊಂಡವಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ಹಣ್ಣುಗಳು ಮಧುರವಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದರೇ ಹೊರತು ಹೂವಿನ ಸೊಬಗನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಂತಿಲ್ಲ. ಸ್ವಂತ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಹೂಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದರು; ಆದೂ ಇದೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ.

ಮಧ್ಯಕಾಲದ ಶೈವ ಮತ್ತು ವೈಷ್ಣವ ಕನ್ನಡ, ತಮಿಳು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಗಿಡಮರ ಹೂಗಳ

ನಾವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಚುವಾಳ ಎಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವ ದ್ರುಮವಿಶೇಷದಲ್ಲಿ ಐದಾರು ಸ್ಪೀಷೀಸ್‌ಗಳು ಕಲೆತಿವೆ. ಸಸ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ರೀತಿಯಿಂದ ಇವನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ..

ಈ ಸಣ್ಣಮರ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಎಲೆಯುಮರುಮ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಎಲೆ ತುಂಬಿದ ಮರವೂ ಸೊಗಸು, ಹೂ ತಳೆದ ಮರವೂ ಸೊಗಸು, ಬಿಡಿಹೂವೂ ಸೊಗಸು. ಊರುಗಳಲ್ಲೂ ಮನೆಗಳಲ್ಲೂ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾರೆ. ಎಲೆಯ ರೂಪರೇಖೆಯು ದನದ ಗೊರಸಿನಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಮರಕ್ಕೆ ಬಸವನ ಪಾದವೆಂಬ ಅಡ್ಡಹೆಸರು ದತ್ತವಾಗಿದೆ.

ಹೂದಳಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಿಳಿಬಣ್ಣದವು; ಕೆಲವು ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಊದಾ ಬಣ್ಣದವಾಗಿರಬಹುದು. ಬಿಳಿದಳದ ಮೇಲೆ ಊದಾಬಣ್ಣದ ಗೆರೆ ಚುಕ್ಕೆ ಚಿತ್ತಾರಗಳಿರಬಹುದು. ಹೂವಿನ ಅಡ್ಡಳತೆ 2-2½ ಅಂಗುಲ; ಸಡಿಲವಾದ ಗೊಂಚಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನರುತ್ತವೆ. ತುದಿರಂಬೆಗಳಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಗೊಂಚಲುಗಳು ಹಸುರೆಲೆ ಭಾಷಣಕ್ಕೆ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಿದಂತಿರುತ್ತದೆ. ಕಾಯಿಗಳು ಎಲೆ ಸಂದುಗಳಿಂದ ತೊಂಗುತ್ತವೆ. ಈ ನೋಟವೂ ಚೆಂದವೇ.

ಕಂಚುವಾಳ ಹೂವಿನ ಸೊಬಗನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದವನು ಜಾನಪದ ಕವಿ. ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಹಾಡಿನ ನುಡಿಯೊಂದು ಹೀಗಿದೆ:

“ಕೆಂಚಾದರೇನಂತೆ
ಕಂಚಾಳ ಮುದಿದವಳೆ
ಲಂಚ ಬೇಡಂತಾಳೆ, ಮದುವಾಗು”

ಹುಡುಗಿಯ ಬಣ್ಣ ಕೆಂಪು ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಹುಡುಗ ಮದುವೆಗೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ತಾಯಿ ಹೀಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದಳು.

ಕರ್ಪೂರ (Cinnamomum Camphora Nees)

ವಿರೂಪಾಕ್ಷನಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿದ ದೀವಾರಾಧನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹರಿಹರನು ಈ ವಸ್ತುವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಕರ್ಪೂರವನ್ನು ಸ್ತವಿಸುವ ಮರ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯದು, ಹಿಂದೆಂದೂ ಬೆಳೆದದ್ದೂ ಅಲ್ಲ. ಈ ಶತಮಾನದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಪೂರದ ತೊರೂರಾದ ಚೈನಾ ಜಪಾನ್‌ಗಳಿಂದ ಅಮದು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೆಲವು ಮರಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಾರ್ಥವಾಗಿ ತಿರುವಾಂಕೂರು ನೀಲಗಿರಿ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕ್ರಿ. ಶ. 10ನೇ ಶತಮಾನದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಈ ವಸ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಪರಿಚಯವಾಗಿತ್ತು-ಪೆಸಿಫಿಕ್ ದ್ವೀಪಗಳು-ಚೈನಾ-ಭಾರತದ ಪೂರ್ವತೀರ, ಇವುಗಳ ಹರವಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ವಾಣಿಜ್ಯದ ಮೂಲಕ. ಮರದಿಂದ ಕರ್ಪೂರವನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಹದನು ಮಾಡುವ ವಿಧಾನವೂ ಚೈನಾದೇಶದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದದ್ದೇ.

ಚರಕ ಶುಶ್ರುತರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವಸ್ತುವಿನ ಔಷಧೀಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕರ್ಪೂರವು ಬೆಂಕಿಯ ಸೋಂಕಿಗೆ ಉರಿಯುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರು ಅರಿತಿದ್ದರು. ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಪೂರಾರತಿಯನ್ನು ಬೆಳಗಿಸಿದರು. ಕರ್ಪೂರ ಉರಿದು ವಾಯುವಿನಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗುವುದನ್ನು ಕಂಡು ತಾತ್ವಿಕಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನೂ ಮುಂದಿಟ್ಟರು. ಅಂತೂ ಹೊರದೇಶದಿಂದ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದ ಕರ್ಪೂರ ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ನಮ್ಮದೇ ಆಗಿ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿ ಹೋಯಿತು!

ಚೂತ (Mangifera indica L.)

ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳು:

ಕನ್ನಡ: ಮಾವು, ಮಾವಿನ ಮರ

ಸಂಸ್ಕೃತ: ಅಮೃ, ಚೂತ

ಕೇತಕಿ (*Pandanus tectorius* Soland)

ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳು:

ಕನ್ನಡ: ಕೇದಿಗೆ, ತಾಳೆ

ಹಕ್ಕಿಯ ಗರಿಯ ಗಾಳಿ ಸೋಕಿದರೆ ಕೂಡ ಅನೇಕ ಹೂಗಳ ಎಸಳು ಕುಂದುತ್ತದೆ, ಒಮ್ಮೆ ಹೀರಿದರೆ ಕಂಪು ಸುರಿದು ಹೋಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಕೇತಕಿ ಹೀಗಲ್ಲ, ತಿರುಗಿ ತಿರುಗಿ ಹೀರಿದರೂ ಸೌರಭ ಮುಗಿದು ಹೋಗದು-ಹೀಗೆಂದುಕೊಂಡು ಮದಾಳಿಗಳು ಹೂವಿಗೆ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ ಮುತ್ತಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದವಂತೆ (ಪಂಪ). ಹೀಗೆ ದುಂಬಿಗೂ ಕೇತಕಿಗೂ ಒಂದು ಬಲವಾದ ಸಂಬಂಧ ಏರ್ಪಟ್ಟಿದೆ-ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ. ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಕೇತಕಿಯ ಕಂಪಿಗೆ ಮರುಳಾಗುವುದು ದುಂಬಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಕೀಟಗಳೂ ಪರಾಗ ಭಕ್ಷಣೆ ಗಾಗಿ ಬರುತ್ತವೆ.

ಕೇತಕಿ-ದುಂಬಿಯ ನಂಟನ್ನು ಕುರಿತ ಸುಭಾಷಿತಗಳು ಒಂದೆರಡಿದೆ. ಈ ನಂಟು ನಿತ್ಯಪ್ರೇಮದ ಕುರುಹು; ಆದರೆ ಆ 'ಶು' ಮುಳ್ಳುಗಳು ಭಂಗತರಲೆಳಸುತ್ತವೆ. ನಿತ್ಯಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಮುಳ್ಳು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ತಡೆಯಾಗುವುದುಂಟೆ? (ಶಾರ್ಙ್ಗಧರ ಪದ್ಧತಿ, 1011-3). ಹರಿಹರನು ಹೇಳುವಂತೆ "ಹೊರಗೆ ಮುಳ್ಳೊಳಗೆ ಕಂಪು" ಇದ್ದೇ ಇದೆ, "ಗುಪ್ತಭಕ್ತ"ನಂತೆ.

ಕಡಲ ತೀರದಲ್ಲಿ, ನದಿಯ ಬದಿಯಲ್ಲಿ, ನೀರುಕಾಲುವೆಯ ತಡಿಯಲ್ಲಿ, ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವ ಪೊದರು ಗಿಡ ಇದು. ಎಲೆಗರಿಯ ತಲೆಗೆದರಿ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ತೂರಾಡುತ್ತದೆ. ತಮಿಳು ಕವಿಗಳು ಹೇಳುವಂತೆ ಹೊರನೋಟಕ್ಕೆ ಕಾಂಡ ಕುಚ್ಚುಕುಚ್ಚು-ಸೀಗಡಿ ಪ್ರಾಣಿಯ ಬೆನ್ನಿನಂತೆ (ನಟೀಲಣ್ಣೆ, 299). ರಾಕ್ಷಸನ ಕೆದರಿದ ತಲೆಗೂದಲಿನಂತೆ ಪತ್ರಸಂಚಯ (ಅಕನಾಸೂಕು, 130). ಎಲೆಯಂಟಿನ ಮುಳ್ಳು ಸಾಲು ಪಾರ್ಕ್ ಮೀನಿನ ಹಲ್ಲಿನಂತೆ; ಬೊಗ್ಗು ಆನೆಯ ದಂತದಂತೆ (ನಟೀಲಣ್ಣೆ, 299). ವರಾಹ-ವಿಷ್ಣುವಿನ ಕೋರೆ ಹಲ್ಲನ್ನು ಮೊಗ್ಗಿಗೆ ಹೋಲಿಸುವುದೂ ಕಾವ್ಯ ಧರ್ಮವೇ ಆಗಿದೆ. "ಕೇದಿಗೆಯ ಬಸಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿ ಸದಿರು ಚೆಲುವೆ, ಸರ್ಪಮಂದಿರವಂತೆ ಕಂಪಿನೊಡಲು" ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹ ಸ್ವಾಮಿಯವರ ಮಾತೂ ಕವಿಸಮಯವೇ.

ಹಳೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಂಡಿತರು "ಕೇತಕೀದ್ವಯ" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ, -ಗಂಡು ಹೂ ಬಿಡುವ ಕೇತಕಿ ಬೇರೆ, ಹೆಣ್ಣು ಹೂ ಬಿಡುವ ಕೇತಕಿ ಬೇರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ. ಸಸ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಭೇದವಿದೆಯೆಂಬುದು -ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ-ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ವಾಸನೆ ಹೊಮ್ಮುವುದು ಗಂಡು ಹೂವಿನಿಂದ ಮಾತ್ರ ಎಂಬದೂ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದದ್ದೇ (ಚಾತಕಗಳು, ಬುದ್ಧವಂಶ).

ಕೇತಕಿಯ 'ಹೂ' ಎಂದು ನಾವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕರೆಯುವ ವಸ್ತು ನಿಜಕ್ಕೂ ಹೂ ಅಲ್ಲ. ಅದು ಬಹು ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಅಸುಖ್ಯಾತ ಗಂಡುಹೂಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಗುಚ್ಚ. ಕೇದಿಗೆಯ 'ದಳ' ಅಥವಾ ಎಸಳು' ಎಂದು ನಾವು ಕರೆಯುವ ವಸ್ತು ಹೂವಿನ ಭಾಗವೇ ಅಲ್ಲ; ಗಂಡು ಹೂ ಗೊಂಚಲುಗಳನ್ನು ಆವರಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವ ಮುಟ್ಟಲೆ (bract) ಅದು. ಹೆಣ್ಣುಹೂಗಳೂ ಒತ್ತಾದ ಗುಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತವೆ; ಒಂದು ಹೂವಿನಿಂದ ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಹಣ್ಣಾದಾಗ ಅನನಾಸ್ ಹಣ್ಣಿನಂತಿರುತ್ತದೆ.

ಕೇದಿಗೆಗೆ 'ತಾಳೆ' ಎಂಬ ಪರ್ಯಾಯ ಪದ ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತೋ? ತಾಳ, ತಾಲ, ತಾಡ ಮೊದಲಾದ ಪದಗಳು ತೆಂಗಿನ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮರವೊಂದಕ್ಕೆ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಭಾರತೀಯ ಭಾವೆ ಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿದೆ. ಈ ಮರದ ಎಲೆಗಳೇ (ಓಲೆ) ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಬರಹ ಸಾಮಗ್ರಿಯಾಗಿತ್ತು. 'ತಾಳೆಯೋಲೆ' 'ತಾಳೆಯ ಕೊಡೆ' ಮುಂತಾದ ಪದಗಳು ಅನ್ವಯವಾಗುವುದು ಈ ಸಸ್ಯ ವಿಶೇಷದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ. ಕೇದಿಗೆಯು ಬರಹದ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸದು; ಕೊಡೆಗೂ ಉಪಯೋಗವಾಗದು. ಸುಲಭವಾಗಿ ಒಡೆದು ಸೀಳುವಂಥ ಸ್ವಭಾವಗೊಂಡದ್ದು.

ಕಂಚವಾಳ (*Bauhinia Purpurea* L.)

ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳು:

ಕನ್ನಡ: ಕಂಚುವಾಳ, ಕಾಯಕವಾಳ, ಕಾಂಚಾಳ, ಬಸವನ ಪಾದ

ಕಮಲ (Nelumbium Speciosum Willd)

ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳು:

ಕನ್ನಡ: ತಾವರೆ

ನಾಮಲಿಂಗಾನುಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಈ ಹೂವಿಗೆ ಸುಮಾರು 40 ಸಂಸ್ಕೃತ ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೆಯಾದರೂ, ಕಮಲಕ್ಕೂ ನೆಯ್ದಲಿಗೂ ಯಾವಯಾವ ಪದಗಳು ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆಯೆಂದು ವಿಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಈ ಪಟ್ಟಿಯ ಜತೆಗೆ ಕನ್ನಡದ ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಕೊಂಡರೆ ಕಷ್ಟದೊಂದಿಗೆ ಅದಲು ಬದಲಿನ ಅವಾಂತರವೂ ತಲೆಯಾಕುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ಥಿತಿ ಏರ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು ಇಂದಲ್ಲಿ, ನಿನ್ನೆಯಲ್ಲ; ತಲೆತಲಾಂತರದಿಂದ ಕವಿಗಳ ತಲೆಯೊಳಗೂ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಓದಿದವರ ತಲೆಯೊಳಗೂ ಭ್ರಮಣೆಯೊಡ್ಡಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆ ಇದು.

ಬಲಿತ ಎಲೆಗಳ ಕಾಂಡದ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗ ನೀರಿನಮಟ್ಟದಿಂದ ಮೇಲೆದ್ದಿರುತ್ತದೆ. ದಿಂಬಿನಂತಿರುವ ಪುಷ್ಪಪಾತ್ರದ ಮೇಲೆ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಕುಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಒಂದು ಬೀಜವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಅಂಡಾಶಯಗಳು ಬಿಡಿ ಬಿಡಿಯಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ದಳಗಳ ಬಣ್ಣ ಕೆಂಪು, ಉದಾ, ಬಿಳುಪು, ಹೀಗಾಗಿ ಕೆಂದಾವರೆ, ಬೆಳ್ಳಾವರೆ, ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಶೇಷಣಗಳು.

ಈ ಹೂವೇ ಸಹಸ್ರದಲಪದ್ಮ, ಪಂಕೇರುಹ, ರಾಜೀವ ಇತ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳನ್ನು ಕೊಂಡದ್ದು ಎಂದು ನನಗನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. 'ತಾವರೆ ಅಕ್ಕಿ' ಎನ್ನುವುದು ಇದರ ಬೀಜವನ್ನೇ. "ರವಿ ಬಲೆ ವನಜವರಳಿತು" (ಗದುಗಿನ ಭಾರತ) ಎನ್ನಿಸಿಕೊಂಡದ್ದೂ ಇದೇ ಹೂ. ಕೆಂದಾವರೆಯನ್ನು ಭುಗಿಲೆಂದು ಉರಿಯುವ ಜ್ವಾಲೆಗೆ ಒಪ್ಪವಿಟ್ಟರು. ತಮಿಳು ಕವಿಗಳು (ಅಕನಾನೂಟು, 106); ಅದರ ಎಸಳು ಮೊಲದ ಕಿವಿಯಂತಿದೆ ಎಂದರು (ಪೆರುಂಪಾಗಾಣುಜಪ್ಪಟ್ಟಿ, 114). ಹೂವಿನ ಕಾಂಡದ ಮೇಲೆ ಮುಳ್ಳೆದ್ದಿರುವುದನ್ನೂ ಅವರು ಗಮನಿಸಿದ್ದರು (ಮತುರೈಕ್ಕಾಂಡಿ, 249). ಎಮ್ಮೆಯೊಂದು ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿಳಿದು ತಾವರೆ ಹೂವನ್ನು ತಿಂದು ತೃಪ್ತವಾಗಿ ಹಲಸಿನಮರದ ನೆಳಲಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡ ಗ್ರಾಮಕದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದವರು ಅವರು (ಅಕನಾನೂಟು, 91). ಎಳಗೂಸಿನ ಕೈ ಕಮಲದ ಒಳ ಪದರಗಳ ಎಸಳಿನಂತಿದೆ ಎಂದರು (ಅಕನಾನೂಟು, 16).

ಕ್ರಿಸ್ತಶಕದ ಆದಿಭಾಗದಿಂದಲೇ ತಾವರೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ದೊರಕಿದೆ. ಶಿಲ್ಪಿಗಳು ಇದರ ನಮೂನೆಯನ್ನು ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕೊರೆದರು; ಚಿವಿವಾರರು ಬುದ್ಧನ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ಚಿನ್ನದಲ್ಲಿ ಎರಕ ಹೊಯ್ದರು. ಮಧ್ಯಯುಗೀನ ದೇವಾಧಿದೇವತೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ತಾವರೆ ಹೂ ಪೀಠವಾಯಿತು. ಬ್ರಹ್ಮ ಹುಟ್ಟಿದ್ದೇ ವಿಷ್ಣುವಿನ ನಾಭಿಕಮಲದಲ್ಲಲ್ಲವೆ? ಲಕ್ಷ್ಮಿ-ಸರಸ್ವತಿಯರಂತೂ ಪದ್ಮಪೀಠವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇಳಿದದ್ದೇ ಇಲ್ಲ. ಮಾನವರಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು ದೈವತ್ವವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡವರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೆ ಕೂಡ ಪದ್ಮ ಪೀಠವೇ ಬೇಕಾಯಿತು. ತಾವರೆಯ ನಕಾಸೆ ನಮ್ಮ ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆ ಆಭರಣ ಅಲಂಕಾರಗಳಿಗೂ ಆಕರವಾಯಿತು; ಇಂದಿಗೂ ಆಗಿದೆ.

ದೇವನ ಪಾದಯುಗ್ಮಗಳು ಪದ್ಮ ಪಲ್ಲವವಾಯಿತು; ಭಕ್ತನು ಆ ಹೂವಿನ ಪರಾಗವನ್ನು ಭುಜಿಸುವ ಮುಂಬಯಾದ. ಹೂವಿನ ಎಳಸು ಚೆಲುವಾದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹೋಲಿಕೆಯಾಯಿತು. ಸುಂದರವಾದ ಬೆರಳುಗಳಿಗೆ ಸಂಕೇತವಾಯಿತು. ಯೋಗಿಗೆ ದೇಹದ ನಾನಾ ಕುಂಡಲಿಗಳು ಪದ್ಮಗಳಂತೆ ಕಂಡವು. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಜಾರ್ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದೊಂದು ಹೂವಾಯಿತು.

ಮಧ್ಯಕಾಲದ ದಕ್ಷಿಣಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಾವರೆ ಹೂವಿನ ಬಳಕೆ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕವಾಗಿತ್ತು. ಇದರ ಬೆಳೆಗಾರಿಯೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ದತ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಸಂಗತಿ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಮಾಣಿಂಬಾಡಿಯ ನಾಗನಾಥಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿದಿನವೂ 2000ಹೂಗಳನ್ನು ಸರಬರಾಜು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು (95-1931/2)

ವುದಾದರೆ ತಿಳಿಯಾದ ಉದಾ (light violet) ಎನ್ನಬಹುದು. ಈ ಒಂದು ಗುಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬಿಳಿಯ ಎಕ್ಕಕ್ಕಿಂತ ಬೇರಾವ ಗುಣದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಭೇದ ಬೆಳೆಯುವುದೂ ಬಿಳಿಎಕ್ಕದ ಆಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ. ಇದರ ಬೇರುಗಂಟೂ ಕೆಲವು ಸಲ ಗಣಪನನ್ನು ಹೋಲುವುದಾದರೂ 'ಕೆಂಪು ಎಕ್ಕ' ಗೆಣುವೇ. ಸಸ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಈ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ.

ಎಕ್ಕಕ್ಕೂ ಅರ್ಕಕ್ಕೂ ಭಾಷಾ ಸಾಮ್ಯವಿದೆ- ತತ್ಸಮ ತದ್ಭವಗಳ ನಂಟು. ಅರ್ಕಕ್ಕೂ ಸೂರ್ಯನಿಗೂ ಬಿಗುವಾದ ಗಂಟು. ಅರ್ಕವೇ ಸೂರ್ಯನಂಬ ಭಾವನೆ ಮೇದಕಾಲದ್ದು. ಜನನೇಂದ್ರಿಯದ ಬಲವೃದ್ಧಿಗೆ ಎಕ್ಕದ ಕಡ್ಡಿಯಿಂದ ತಯಾರಾದ ರಕ್ಷೆಯ ಬಳಕೆ ಅಥರ್ವವೇದದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಜಾನಪದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ಗರ್ಭಾಧಾನ್ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಇದೇ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ 'ಸಾಂಗ್ಯ'ಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿವೆ.

ಕಕ್ಕೆ (Cassia Fistula L.)

ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳು-

ಕನ್ನಡ:ಕೊಂಡೆ, ಆರಗು, ಕಾಕಿ

ಸಂಸ್ಕೃತ: ಸುವರ್ಣಕ, ಕಾಂಚನ, ಅಂತ್ರದ್ರು

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಮೈದಾನ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ 30-40 ಅಡಿ ಎತ್ತರ ಬೆಳೆಯುವ ಮರ. "ಅಡಿಯಿಂದ ತುದಿವರೆಗೂ ಎಲೆಯ ಕಾಣಿಸದಂತೆ ಕೆಕ್ಕರಿದು" (ವಿ.ಸೀ.) ಹೂತಳೆವ ಕಕ್ಕೆ. (ಎಲೆಗಳು ಉದುರಿದ ಮೇಲೆಯೇ ಮರ ಹೂ ತಳೆಯುತ್ತದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಎಲೆ 'ಕಾಣಿಸದೆ' ಇರುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟೇ!) ಅಪರಂಜಿ ಚಿನ್ನದ ಬಣ್ಣ ಹೂವಿನದು. ಹಳೆಯ ತಮಿಳು ಕವಿಗಳಿಗೆ ಪರಿಚಿತವಾಗಿದ್ದ ದೃಶ್ಯ ಇದು. ಉದುರಿದ ಹೂಗಳು ಹಳ್ಳವೊಂದರಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಾಗ ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಗಳು ತುಂಬಿದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದಿಬಿಟ್ಟಂತೆ ಕಂಡಿತು (ಕುರುಂತೊಕ್ಕಿ, 233). ಹೂಗಳು ಪುಷ್ಪಗುಚ್ಛದ ಕಾಂಡದ ಮೇಲೆ ಪೋಷಿಸಿದಂತೆ ಅನಿಯಾಗಿ ರೇಬಿಕೊಂಬೆಗಳಿಂದ ಬಿಳಿಲುಗಳಂತೆ ತೊಂಗುತ್ತವೆ: ಈ ನೋಟವನ್ನು 'ಚಿನ್ನದ ಅಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತಗೊಂಡ ಮರ' ಎಂದರು (ಅಕನಾಸೂಟು, 364), ಅಥವಾ 'ಕೊನ್ನೈಮರ ಮಾಲೆಗಳನ್ನು ತಳೆಯಿತು'-ಬಿಡಿ ಹೂಗಳನ್ನಲ್ಲ ಎಂದು ಧ್ವನಿ- ಎಂದಿದ್ದಾರೆ (ಖಂಕುರುನೂಟು, 497)

ಕಕ್ಕೆ ಕಾಯಿ ಒಂದೆರಡರಿ ಉದ್ದದ ಕರಿಯ ಕೋಲಿನಂತೆ ತೊಂಗಿರುತ್ತದೆ. 'ತೆಂಕಣಗಾಳಿ ಸೋಂಕಿ ಬೊಡಂ.....' ನಮ್ಮ ಶಂಪುಗೆ ಏನೇನೋ ಆಯಿತಲ್ಲವೆ? ಹಾಗೆಯೇ ತಮಿಳು ಕವಿಯೊಬ್ಬನಿಗೆ ಇದೇ ತೆಂಕಣ ಗಾಳಿಯ ಬಿರುಬಿನಲ್ಲಿ ಜೋಲಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಕ್ಕೆ ಕಾಯಿಗಳು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಹಿರಿಯ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಮದ್ದಳೆ ನುಡಿಸಿದ ಭಾಸವಾಯಿತು. (ನಟೀಲಕ್ಕಿ, 46). ಕಕ್ಕೆಕಾಯಿ ಬಲಿತು ಹಣ್ಣಾದಾಗ ಅದರ ತಿರುಳು ನಾಲಗೆಗೇನೋ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಿಹಿಯಾಗಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ರುಚಿಯಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ; ಅದರ ವಿರೇಚಕ ಗುಣ. ಕಕ್ಕೆ ಹಣ್ಣು ತಿಂದ ನರಿಯ ಕತೆ ಬಹುಮಂದಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವ ಸಂಗತಿಯೇ.

ಕಕ್ಕೆಯ ಚೌಬೀನೆ ಅಪ್ಪೇನೂ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬಾರದು. ಸೌದೆಯಾಗಿಯೇ ಇದರ ಹೆಚ್ಚು ಉಪಯೋಗ. ತೂಕದ ಚೌಬೀನೆಯಾದದ್ದರಿಂದ ಒರಟು ಕಂಬಗಳಿಗೂ ಒನಕೆಗಳಿಗೂ ಒದಗಬರುತ್ತದೆ.

'ಅರುವತ್ತುಮೂರು ಪುರಾತನರಲ್ಲೊಬ್ಬನಾದ ಚಂಡೇಶ ಪಿಳ್ಳೆಯು "ಕಕ್ಕೆ ಎಕ್ಕಿಗಳ ಪೂವಂ ತಂದು" ಶಿವಲಿಂಗಕ್ಕೆ ತಣಿವಿಲ್ಲದೆ ಪೂಜೆಮಾಡಿದನೆಂದು ಹರಿಹರನ ರಗಳೆಯಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕತೆಯ ಕೊನೆಗೆ ಶಿವನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ "ಆನುಂಡ ಶೇಷಪ್ರಸಾದವದು ನಿನಗೆಂದು ಚಂಡೇಶ ಪಿಳ್ಳೆಯಗೊಲ್ಲು ಬೀಳುಡೆಯಿತ್ತು ಕೊಂಡಾಡಿ ಮುಂಡಾಡಿ ಬಾಯ ತುಂಬುವಿತ್ತು...ನೆಗೆದನಾಕಾರಕ್ಕೆ". ಶೇಕ್ತಿಚಾರನ (ಪರಿಯ ಪುರಾಣಂ) ಕತೆಯ ಮುಕ್ತಾಯ ಹೀಗಿಲ್ಲ. ಶಿವನು ಚಂಡೇಶನಿಗೆ 'ಸುರಕೊನ್ನೈ' (= ಕಕ್ಕೆ) ಹೂವಿನ ಹಾರವನ್ನು ಮುಡಿಸಿ ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಿದನಂತೆ. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ತಮಿಳು ನಾಡಿನ ಶಿಲ್ಪಿಗಳು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಶಿವನಿಗೆ ಕಕ್ಕೆ ಹೂ ಪ್ರಿಯವಾದದ್ದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ತನ್ನ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಸಾದವೂ ಆಗಿದೆ. ಪುರನಾನೂಟಿನ ಪದ್ಯವೊಂದು ಈ ಹೂವನ್ನು ಶಿವನ ಚಿಹ್ನೆಯೆಂದೇ ಕರೆದಿದೆ.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಮೈದಾನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇದರ ಹರವು. ಕಲ್ಲುಭೂಮಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವ ಚಾಡು. ಕಾಂಡದ ರೂಪ ಚುಕ್ಕೆ (ಆಡುವಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿದಾಗ). ನೀಳವಾದ ಹೂ ತೆನೆ. ವಾಸನೆ ಇಂಗಿರುವುದು ಎಲೆಗಳಲ್ಲಿ. ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಕರ್ಪೂರವಾಸನೆಯಿರುವುದರಿಂದ ಕರ್ಪೂರಬಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು. ಆದರೆ ಇದು ಬಳ್ಳಿಯಾಗಿ ಹಬ್ಬುವಂಥ ಗಿಡವಲ್ಲ. ಪೊದರುಗಿಡ, ಮೂರುನಾಲ್ಕುಡಿ ಎತ್ತರ, ಹರಡುವುದೂ ಉಂಟು.

ನಮ್ಮ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಗಿಡಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬಳ್ಳಿ ಲತೆ ಎಂದು ವಿಶೇಷಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಏನೋ ಆಸಕ್ತಿ. ಸೋಮವನ್ನೂ ಲತೆ ಎಂದು ಬಿಟ್ಟರು. ಲವಂಗವನ್ನೂ ಲತೆ ಎಂದು ಬಿಟ್ಟರು! ಮೊದಲನೆಯದು ಪೊದರು, ಎರಡನೆಯದು ಎತ್ತರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವ ಮರ. ಎಳೆಯ ರೆಂಬೆಕೊಂಬೆಗಳು ತೆಳುವಾಗಿದ್ದು ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಳುಕಾಡುವುದರಿಂದಲೋ, ಲತೆ ಅಥವಾ ಬಳ್ಳಿ (ವಳ್ಳಿ) ಎಂಬ ಪದಗಳು ಮರಗಿಡ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಾವ್ಯಸಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದಲೋ, ಅನೇಕ ಗಿಡಮರಗಳನ್ನು ಲತಾ ಎಂದೇ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ! ಅಂಥ ಗಿಡಗಳ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವ ಸಣ್ಣಹದಲ್ಲಿರುವ ಸಸ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನು ಅಡ್ಡದಾರಿ ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಒತ್ತಾಸೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ!

ನೆಯ್ಪಿಲಿ (*Nymphaea Stellata* Willd.)

(ತಾವರೆಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿ). ನೆಯ್ಪಿಲಿಯ ಎಲೆಗಳು ನೀರಿನ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುತ್ತವೆ. ಹೂವಿನ ರಚನೆಯೂ ತಾವರೆಯಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದದ್ದು. ಇರುವ ಒಂದು ಅಂಡಕೋಶವು ವೃಷಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುತ್ತದೆ; ಬೀಜಗಳು ಅಧಿಕಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಸಸ್ಯಶಾಸ್ತ್ರರೀತಿನುಸಾರವಾಗಿ ಎರಡು ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷಗಳು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. 'ನಂಫಿಯ ಸ್ಟೆಲ್ಲೇಟ' ಎಂಬುದೇ ನಿಜವಾದ ನೀಲೋತ್ಪಲ; 'ನಂಫಿಯ ಪ್ಯೂಬಿಸ್ಕ್ಸ್' ಎಂಬ ಜಾತಿಯ ಹೂಗಳು ಬಿಳಿ. ನೀಲಿ ಅಥವಾ ಊದಾ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ-ಹೀಗಾಗಿ ಕನ್ನಡಿಲು, ಚೆನ್ನೈದಿಲು ಇತ್ಯಾದಿ. ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳು-

ಕುಪಲಯ, ಕುಮುದ, ಉತ್ಪಲ, ಇತ್ಯಾದಿ.

"ರವಿ ಬರೆ... ಕುಮುದ ಮುಚ್ಚಿತು" (ಗದುಗಿನ ಭಾರತ) ಎಂದು ನಿರ್ದೇಶಿತವಾಗಿರುವ ಹೂ ಇದೇ. "ಉನ್ನತಮಾಗಿರೆ ಸೊಕ್ಕಿ, ದುರ್ಗತ ಕುಚೆಯರೆ ವಿಲೋಚನಾರುಣರುಚಿಯಂ! ತನ್ನೆ ಸಳ್ಳಳನನು ಕರಿಸುವ! ಚೆನ್ನೈದಿಲ ಕಂಪನೆಯ್ಪಲಾವುಳವೆ ಪೂಗಳ್" ಎಂದು ಪಂಪನಿಂದ ಶಹುಬಾಸ್ ಪಡೆದ ಹೂ ಇದೇ.

ಈ ಹೂವನ್ನು ಶಿವನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಲು ಹರಿಹರ ಲಂಕ ಕೇಳಿದನಂತೆ-"ಒಯ್ಯೋಡೇನು ಲಂಕವೀವೆ?"

ಪದ್ಮಲಿ, ಚೆಂಗಣಿಗಿಲಿ (? *Nerium indicum* Wall.)

ಪರ್ಯಾಯ ಪಗಳು

ಕನ್ನಡ: ಕೆಂಪುಗಣಗಿಲಿ, ಕೆಂಪು ಕಣಗಿಲು, ಕಣಲಿಗೆ

ಸಂಸ್ಕೃತ: ಕರವೀರ

ಕೆಲವು ನಿಘಂಟುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡು ಪದಗಳನ್ನೂ ನೀರಿಯಮ್ ಇಂಡಿಕಮ್ ಎಂಬ ಗಿಡದೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೇಳುತ್ತವೆ (1) ಎರಡು ಹೆಸರುಗಳೂ ಒಂದೇ ಗಿಡವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತವೆಯೇ? (2) ಇವನ್ನು 'ನೀರಿಯಮ್ ಇಂಡಿಕ'ದೊಡನೆ ಅನನ್ಯಪಡಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ?

ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉಪಯುಕ್ತ ಮರು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ನೀರಿಯಮ್‌ನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆ ಇವೆ: ಬಿಳಿಹೂ, ಕೆಂಪು ಹೂ. ಪದ್ಮಲಿ (ಚೆಂ)ಗಣಿಗಿಲಿಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಇವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆಯೇ?

ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮೈಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದು ಎಂದುಕೊಂಡು ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೊಪ್ಪನ್ನು ತರಕಾರಿ ಯಂತೆ (ಇತರ ಸೊಪ್ಪುಗಳೊಂದಿಗೆ ಕಲಸಿ) ಬೇಯಿಸಿ ತಿನ್ನುವುದೂ ಉಂಟು.

ಹೂ ಸಣ್ಣದು, ಶುಭ್ರವಿಳಿ ಬಣ್ಣ. ಗಿಡದಲ್ಲಿ ಅರಳಿದಾಗ ಗಿಡಕ್ಕಾಗಲಿ ತನಗಾಗಲಿ ಅಂದಚೆಂದ ಗಳೇನೂ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕವಿಯ ಕಣ್ಣನ್ನೂ ಸೆಳೆದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೇನು ಮೊಗ್ಗು ಅರಳಿ ಹೂವಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಎದುರುಬದಿರಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಅಧರದ್ವಯವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಸುಂದರವಾದ ತುಟಿಗಳು ಹೀಗಿರಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತವೆ ಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರ ಸೂತ್ರಗಳು.

'ಪುಟ್ಟವಿದಿ' (ಪುಷ್ಪ ವಿದಿ) ಎಂಬ ತಮಿಳು ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಶಿವನ ತಲೆ ಮೇಲಿಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಹೂ ತುಂಬೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಸುಮಾರು 200 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ. 10ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಾಳಿದ ಶೈವ ಭಕ್ತರ 'ತೇವಾರ'ಗಳಿಂದ ಆಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ತುಂಬೆ ಹೂ ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಪ್ರಿಯ ವಾಗಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ವರ್ಷದ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರಮಾಣದ ತುಂಬೆಹೂ ಶಿವಪೂಜೆಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಸಂಗತಿ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿದೆ (226, 1921). ಅರ್ಧ ಹಿಡಿ ಹೂಗಳನ್ನು ತಂದು ಒದಗಿಸಿದವನಿಗೆ ಒಂದು 'ಕಾಶು' ಸಂಭಾವನೆ ದೊರಕುತ್ತಿತ್ತು (336, 1927) ಕ್ಷೀರನಾಥೇಶ್ವರನ ದೈನಂದಿನ ಪೂಜೆಗೆ ಒಂದು ನಾಳಿ ತುಂಬೆಹೂ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. (508, 1926)

ದವನ (*Artemesia Vulgaris* L.)

ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳು:

ಕನ್ನಡ: ಮಾಚಿಪತ್ರೆ, ಮಾಚಿಪತ್ರೆ, ಮುಂಚಿಪತ್ರೆ

"ದವನವೇ ಶಿವನ ಪರಿಮಳದ ಹಬ್ಬಂ ಬಾರ, ಭುವನದೊಳ್ಳಿನಗೆ ಸರಿಯಿಲ್ಲ ಸೌರಭ ಸಾರ" ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಹರಿಹರ. ಅವನಿಗೆ ಪರಿಚಿತವಾಗಿದ್ದ ದವನ ಇಂದು ಅದೇ ಹೆಸರಿನಿಂದ ನಮಗೆ ತಿಳಿದಿರುವ ದವನವಲ್ಲ. ಇಂದಿನ ದವನ (*Artemesia palleus*); ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟು ಇನ್ನೂ ನೂರು ವರ್ಷ ಕೂಡ ಕಳೆದಿಲ್ಲ. ಸುಮಾರು ಒಂದಡಿ ಎತ್ತರ ಬೆಳೆಯುವ ಗಿಡ; ಗಿಡದ ಒಡಲೆಲ್ಲ ಸುಗಂಧ ಮಯ; ಬೂದಿಮಿಶ್ರವಾದ ನೀಲಿ ಎಲೆಗಳು, ಭಿದ್ರಭಿದ್ರವಾದವು.

ಹರಿಹರನೂ ಇತರ ಹಳೆಯ ಕವಿಗಳೂ ಕಂಡಿದ್ದ ದವನ (*Artemesia vulgaris*) ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಗಿಡಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಇಂದು ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸಿರುವ ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳಿಂದ ಬಳಕೆಗೊಂಡದ್ದು, ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ತಪ್ಪಲು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅರೇಬಿ ಎತ್ತರ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಎಲೆ ಗಳು ಹಸುರು ಬಣ್ಣದವು, ಭಿದ್ರವಾದುವಲ್ಲ. ಪರಿಮಳವಿರುವುದು ಎಲೆಯಲ್ಲಿ. ಹೂ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ತೆನೆಯಲ್ಪಾಗಲಿ ಶೋಭಿಸದು; ಗಾತ್ರವೂ ಇಲ್ಲ, ಹಸುರು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಬಣ್ಣವೂ ಇಲ್ಲ.

ಮಾಚಿಪತ್ರದ ಬಳಕೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಶಿವದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಬಂದದ್ದು. ಈ ಗಿಡವನ್ನು ಹೆಸರಿಸುವ ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳಿವೆ. ಅತ್ಯಂತ ಹಳೆಯದು 11ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು (BK1, I (1) 108, A.D. 1069).

ನಮ್ಮ ಕಾಲದ ಹೂವಾಡಿಗರ ವೃತ್ತಿಗೆ ಮಾಚಿಪತ್ರೆ ಬಹು ಅನುವಾಗಿ ಒದಗಿದೆ. ಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಹೂವಿನ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿ ಸೊಪ್ಪಿನ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ.

ದೊಡ್ಡ ಪತ್ರ (*Anisochilus Carnosus* Wall.)

ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳು:

ಕನ್ನಡ: ಕರುಮೇಲು ಬಳ್ಳಿ, ಕರ್ಪೂರಬಳ್ಳಿ

ಸಂಸ್ಕೃತ: ಇಂದುಪರ್ಣ

ಮಾತೃಕೃಪೆ ಅನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದು ಬಹಳ ಅಪರಾಧವೆಂದು ಮೂಲೆಮೂಲೆಗೊಪ್ಪಿಸುವುದಾಗಿ ಮರಿ
ಮರಣ ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡದ್ದು "ಮಾಲೀಕನವ ಕೆಳಗೆ". ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಮಾಲೀಕ' ಎಂದರೆ
ಮಲೆಯ (ಮಲೆ) ಮಾತೃ ಎಂದು ಅರ್ಥವಿರುವುದು ಸಾಧುವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಾಳದೆ, ಮರಣ ಬಂದಾಗ
ಮೂಲಕ ಸ್ಮರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಗಿತವನ್ನೂ ಅರಿತಿದ್ದ ಮರಿಮರ 'ಮಲೆ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ 'ಅಗತಾನೆ
ಮಲೆ' ತಳೆದದ್ದು ಕೊಂಡಿರುವ ಎಂಬ ವ್ಯಸಯವು ಪ್ರಯೋಗಮಾಡಿದುದರಿಂದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮಾಂದಳಿಗೆ
ಮೂಲಕ ತ ಕಮಿಗಳಿಗೊಂದು ಕೊಡುವೆಯಿಲ್ಲ. ತಳೆದಿರುವ ಮಲೆ ಕಾಡು. ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಹುಟ್ಟಿಲೆ ಸಮಾ
ವಾಯುವ ನಡುವೆ ಈ ನೋಟ ಕಣ್ಣಿನಗಳನ್ನು ಸೆಳೆಯುವಂತಹದ್ದು. ಅದಕ್ಕೇ ಅಲ್ಲದೆ ಮರಣ
"ತಳೆದೊಳ್" ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಎಂದು ಕೊಂಡಿರುವುದು ! ತಳೆದೊಳ್ ಎಂದರೆ ಕೊಡುವುದು ಮೂಲಕವೊಂದಿಗೆ
ಮೂಲಕವೂ ಅಗುವುದು. ಅದೇ (ಅಲ್ಲಿ, ಮಾಲೀಕ ಮರಣ

“ಜಗದೀಶ್ವರೋದಯೋದಯಃ ಸುಖಂ ಭ್ರಮರಂಗಳ ಗೀತಕಾಳಿ ಕೆಂ
 ರುಗಳೆನು ಬ್ರಹ್ಮಭೂಮಿ ವಾಸಿಸ್ತುಂ ಪರಮಗೋಪಿತಗುಪ್ತ ಕೋ
 ಮಲೇಮರ ಜೂಜು ಭೂತಕರು ಕೃತಿಯು ಸಕಲಾಪೋದಯಂ
 ಗಳ ಪಲೆನಾಯಕಂ (ಸೂಕ್ತಿಸ್ತೋತ್ರೋದಯಂ)

- ಹೊಸದಾಗಿ ಸಂಸ್ಕರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕಟ್ಟಿಸಿ ಸೋಲಿಸಿ ಮಹಾವ್ಯಾಧಿ ಕವಿಯು ನಾಳಗೆದರಿಸಿದ್ದು ಬೋಲಿಗೆ ಮೊಡೆಸಿತು ಮಹಾವ್ಯಾಧಿ-
"ಪ್ರವೇಶಿಸಿ"ಯಾ ವಸಂತದ ಮೊದಲ ಪರಿಮೋಹ್ಯ ವರ್ಣನೆಯಾದ ವಸಂತದ ಸುಖ ಪಕ್ಷ ವಸಂತದ
ಸುಖಿಗಿಂತ . . .

16ನೇ ಶತಮಾನದ ಮುಂದೆ ಕವಿಗಳೂ ಮಾಯವರೂ ಕೂಡು ಬಾಯಿ ಬೆಕ್ಕುಳಿಸಿದ್ದು ನಾರುಕಾಯಿ, ಮಳಿಕಾಯಿ, ಕಾಗುಚಾತಿ ಮರದ ಸ್ವರೂಪ. ಮರದ ಮೇಲೆ ಬಿಡುತ್ತಾ ಬೆಳೆಸಿದ್ದಾ ವರೂ ಕಾಯಿಸ್ತರೂ ಹನ್ನೆರಡರೂ ಇರುವ ಮಳೆಗನ ಆಳಕೆ ಮರದವಲ್ಲವೇ ಸೆ ಕೊಂಡಿದ್ದರವೇಕೆ. ಇದು ನಾವು ಮೆಚ್ಚಿದಂತೆ ತನ್ನವ ಮೂಲ ಬಿಟ್ಟು ಕವಿಗೆ ಬಿಡಬಿಟ್ಟಿರುವಂಥದ್ದು. ಕವಿಧಾನ್ 15-16ನೇ ಶತಮಾನದ್ದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಾಣಿಸ್ತರು. ಹಳ್ಳಮರದ ಮೇಲೆ ಬಿಡಿಸಿದ ಮಾಯವರ ಮೂಗಲರೂ ತಂದ ಕೊಡುಗೆ ಇವರ ಕೈಯಿಂದ ಕೂಡುವುದು ಕವಿಧಾನ್ಗೆ ಬೇಕು. ಇವರೂ ಹೂಸ ಹೂಸ ರಸಮರಗು ಹೂಸ ಮರಗು. ಇರಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠರಸಮರಗು ಇವರ 'ಮಾಸನೆಯನ್ನು ಕಳೆದ ಹೆಸರು, ಇಂದವೇ ಹುಡುಕುವಾ. ಮ- ಮಾ ಮರದ, ಮಾದಿರಿ ಮರದ, ಮಾದೇವ, ಬಿಡಗೊಡ, ಮರಗೊಡ, ಬಿಡಗೊಡ, ಮರದ, ಇತ್ಯಾದಿ.

[illegible]

ಮಕ್ಕಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಲ್ಪಟ್ಟ ಬದುಕಾಳುಬಿಂದುವಿನ ಸಾಗುವಳಿ ಪದ್ಧತಿ
ಎತ್ತಿ, ದೇವರಾದ ಮಲ್ಲಿ, ಅನೇಕ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮುಂಡುಮಲ್ಲಿಗೆ, ಸೂಪಿಮಲ್ಲಿಗೆ,
ಸಿತ್ತಮಲ್ಲಿಗೆ, 'ರಾಸುಮಲ್ಲಿಗೆ', 'ಕಾಕಾ' ಇತ್ಯಾದಿ ಕೃಷಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಕುರಿತ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಉಂಟು.
ಅನೂರು ಮಲ್ಲಿಗೆ, ಚಿತ್ತೂರು ಮಲ್ಲಿಗೆ, ವೈಸೂರು ಮಲ್ಲಿಗೆ, ಇತ್ಯಾದಿ, ಈ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಬದು
ಕಾಳು ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಸೂಚಕಗಳೇ ಹೊರತು ಇತರವು ಕುರುಹುಗಳೇ ಅಲ್ಲ.

ಕೆನ್ನ ಬಾಣ-ಶಿವನು ಸಿವನೇನು ಎತ್ತದೆ ಸುಖಾಪರಕಾರಿಗೆ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಕಾವ್ಯ
ಮಾಡು; ಇಂಥ ಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ಸುಳಿಗಾಳಿ ಮುತ್ತು ಕೊಡದು. ಮನೆಯ ಬೀರನ್ನು ಹೀರದು ಎಂದರು
(ಶಾಸ್ತ್ರಧಾರ ಪುಟ 1010).

ಅವನಿಗೆ ಮೇಲೆ ಕಾಡುಗಳಿಂದ ವಸರನ್ನು ಮುಚ್ಚಿರುವ ರೂಪವನ್ನು ಕಣ್ಗಾವಿಕ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನೋಡು
ಕಾಣುವೆ. ಇವರ ಮೊರಗುವ ಈ ಪದದ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಕಾಣುವ ಇವೇ ಪದದ ರೂಪಗಳೇ
ಮಣ್ಣಿನ, ಮಲ್ಲಿಕ, ಮಲ್ಲಿಕ, ಮಲ್ಲಿಕಾಳು ಇತ್ಯಾದಿ ಎಂದು ನನ್ನ ಬಾಕಿ. ಈ ವಸರಗಳಿಗೆ ಮಲ್ಲಿಗೆ
ಮೂ ಆಕರವಾಗಿದ್ದುಹುದೇ?

ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮೂಲಭೂತ ಉತ್ಪಾದಕ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವುದರೂ ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವಂತಹವಾಗಿರುವುದು ಸಹಜ. ಇಂಥ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿ ಸಾಮಾನ್ಯರು ಕೆಲವರಿಗೆ ಮೈಸೂರು ಮಂಗಳೂರು ಮುಂತಾದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ, ಖಾಸಾಸವಾಗಿ ಕೆಲವರಿಗೆ ಬೀಳುವಂತೆ ಅವರಿಗಾದರೂ ತೃಪ್ತಿಯಿರುತ್ತದೆಯೇನು?

ಮಾಧವೀಲತೆ, ಅದಿರ್ಗಂಧಿ (Hiptage madablota)

۱. در صورتی که در یک سال دو بار بارش اتفاق افتد، بارش دوم را در همان سال محاسبه نمی‌کنند.
 ۲. در صورتی که در یک سال دو بار بارش اتفاق افتد، بارش دوم را در همان سال محاسبه نمی‌کنند.

2000 年 12 月 12 日

సూక్ష్మత: చిత్తవచికో, మోహము, మోహితం

[illegible]

ಹುಡುಕಾಂಜಿರವರೂ ಅವರಿಗೆ ಬಾರಮ್ಮನೆ ಎಗೆ ಎಗೆಮಾಗಿ ಹೊಗಳಿಕೊಡುವ ಗಿಡ ಮಾಧವಿ. ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ನೆಲೆಬಿಟ್ಟು ಈ ಅರೆ ಬಿರಿಯ ಮನೆಗೆ ಮೇಲೆ ಹಬ್ಬಿ ಎಲೆ ಛಾವಣಿಯನ್ನು ಅಕ್ಕಮುಖ ಕೊಂಡು ಅಂದಾಜು ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಮನೆಗಳಿಗೆ ದಾಂಗುಡಿ ಬಿಟ್ಟು ಹಾಲಿ ಹುಣ್ಣು ತಿಂಡಿ ಮೊ ತಲೆಕಾಣಿ ದಾಣಿ ಬಿಟ್ಟು ಎಕ್ಕಿಬಿಡಲೇ ಇದರ ಗುರುತು ಹಿಡಿದುಬಿಡುವುದು-ಅಕ್ಕ ವೈಮುಕ್ತವಾದ ನರನಿ ಗಿಡವು ಮೂಲಕ, ಕೆಲಕೊಮ್ಮೆಹಬ್ಬುವಾಗಲೂ ಬಿಂದು ಎಗೆಯುವುದು ಮೇಲೆ ತಲಾಕಾಣುವುದು.

[illegible]

ವೃಂದಗುಡಿ

“ಮುನಿವರ ಕೃಷ್ಣ” ಎಂಬ ಪಾಠವು ಪರಿಪುರ್ಣ. ಇವರ ಅಂತ್ಯವು ದೊರಕಿಲ್ಲ.

[illegible]

ಬಾಗ 16: ಕವಿಮಹಾಶಯ ಹಿಂದೆ: ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆಂದು ಈ ಗ್ರಂಥವು ಯಾವುದು?
 ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯದವರೆಗೆ ಉತ್ತರ ಸಿಗುವಂತಿದೆ.

ಜಾಕೆಟ್ (*Musa Paradisiaca* L. ; *M. Sapientum* L. ; *M. Superba* L.)

“అందు ను మరచిపోయిన వేలలో నానందముతో బాటి-ఇందు విధియు అంత, రుచియు
వారి ముందును కా కను మర నాటికియును నానందములే?” అందు నుభూతికాకరరు:
నాటియు నుభూతియు నాటియు కుంభమునకు నృత్యమునాటి (నాటికథల ముద్ర 1025;
నుభూతికాకర !).

[illegible]

ಮೊದಲನೆಯ ಮಹಿಳೆಯೇ ಬಾಳಿದಳು. ಮೊದಲನೆಯವಳು, ಕತ್ತರಿಸಿದ ಮಹಿಳೆಯೇ ಬಾಳಿದಳು
ಕಾಣಿಸಿದಳು. ಮೊದಲನೆಯವಳು ಕತ್ತರಿಸಿದಳು.

ಇದನ್ನೂ ಮುಂದುವರಿಸಿ "ಶ್ರವಣ ಕರುಣಿ ಸುಖ ಕರುಣಿ" ಎಂದು ಅನುಭವವಾಗುವ ಮಹತ್ವವನ್ನು
 'ಕರುಣಾ ಸುಖ, ಅನುಭವವಾಗುವುದೇನಿಲ್ಲ' ಎಂಬುದನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದು. ಅರ್ಥವೇನಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನೂ ಕರುಣಾ,
 ಈ ಅನುಭವವು ಕರುಣಾ, ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಸಾಧ್ಯವೂ, ಪದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಮೇಲೆ ಸುಖವೆಂಬ
 ಪದಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ. ಇದನ್ನೂ ಮುಂದುವರಿಸಿ ಸುಖವನ್ನೂ, ಇದನ್ನೂ ಮುಂದುವರಿಸಿ ದುಃಖವನ್ನೂ ಕರುಣಾ ಸುಖ,
 ದುಃಖವನ್ನೂ ಕರುಣಾ ಕರುಣಿ ಕರುಣಿ ಕರುಣಾ ಕರುಣಿ ಕರುಣಿ ಮುಂದುವರಿಸಿ ಅನುಭವವಾಗುವುದು
 ಮುಂದುವರಿಸಿ 11 12 ನೆಯ ಅನುಭವವಾಗುವುದು ಸುಖವನ್ನೂ ಮುಂದುವರಿಸಿ ಅನುಭವವಾಗುವುದು
 ಅನುಭವವಾಗುವುದು. 11 12 ನೆಯ ಅನುಭವವಾಗುವುದು ಸುಖವನ್ನೂ ಮುಂದುವರಿಸಿ ಅನುಭವವಾಗುವುದು

ಬೆಲ್ಲುಕತ್ತೆ (*Aegle Marmelos* Corr ,

[illegible]
$$C_n = \frac{1}{n!} \left(\frac{d}{dx} \right)^n \left(\frac{1}{1-x} \right) \Big|_{x=0} = \frac{1}{n!} \left(\frac{d}{dx} \right)^n (1-x)^{-1} \Big|_{x=0}$$

757. 3. 33. 44.

[illegible]

$\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial L}{\partial \dot{x}} \right) = \frac{\partial L}{\partial x}$

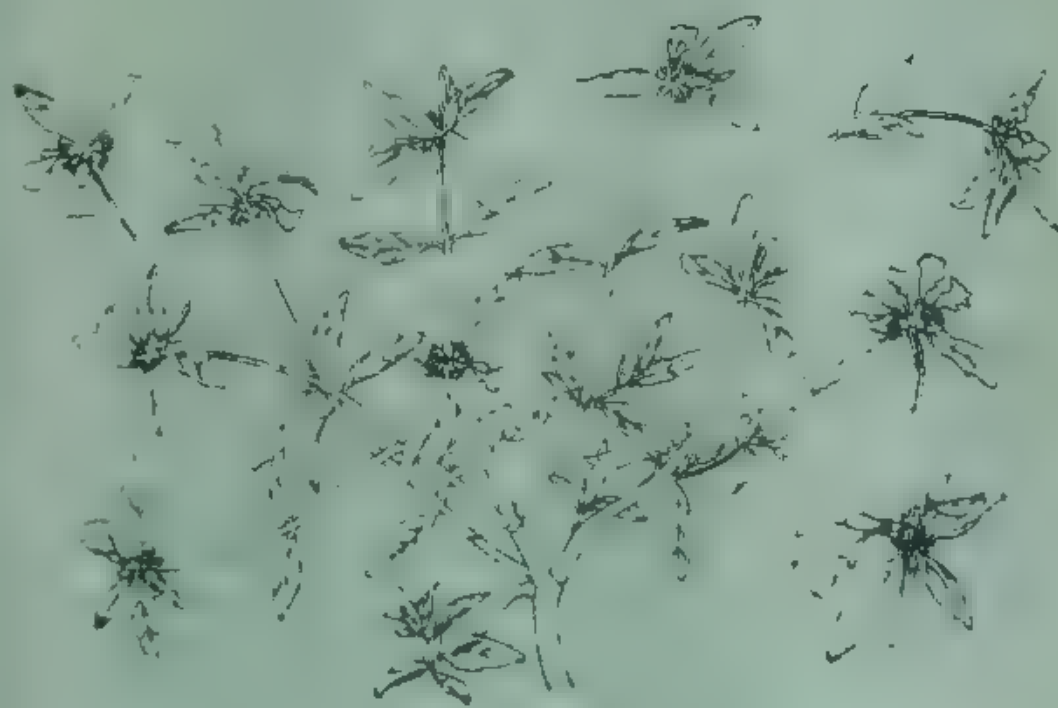
花

花

223

224

ಹುಣಸೂರು ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸುಮಾರು ೨ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮರಣವಾದರು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೨೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮರಣವಾದರು.

ಸೇನಂತಿಗೆ (? *Chrysanthemum indicum* L.)

[illegible]

ನಮಗೆ ಮಂತ್ರವಾಗಿರುವ "ಕಂಠ ತೋಗಲೆ" ಮಾತ್ರ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಹಳದಿ, ಬಿಳಿ ಜಾತಿಗಳಿವೆ. ಹತ್ತು ಮಂದಿ ಈ ಗಿಡ ನಮಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಸಿಗದು. ಅದರೆ ಇದು ಹೊರಜೀವವಾದ ಅಗಾಧವಾದ ಸಸ್ಯ ಎದೆ ಎದೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಬೆಳೆದಿರುವುದು. ಹದಿನಾರು ಕಾಂಡವೊಳಗೆ ಈ ಗಿಡ ಅಗಾಧವಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಮತ್ತೆ ಅಧಾರಗಳಿಲ್ಲ.

‘ಸೋಮತಿ’ (ಇದರ ರೂಪಗಳು: ಸೋಮತಿಗೆ, ಸಾಮಂತಿ, ಸಾಮಂತಿ) ಎಂಬ ಗಿಡವೊಂದು ಸಮೃದ್ಧಿ
 ದ್ರವ್ಯವೆತ್ತು ಕೊಳ್ಳುವ ವಾಡಿಕೆಯನ್ನು ಈ ಸೇವೆಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಅದಮ್ಯವಾಗಿತ್ತು, ಅದು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯವಾದುದು.
 ಎಂಬುದನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದು ಸದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಮೊದಲು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಅನುಭವಿಸಿದ ಕುರುಹು
 ಇಲ್ಲ. ಅದರ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಇದ್ದು ಮೊದಲಿನಿಂದ ಸುಗಮವಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಬಿಡಿಸಿದ

ಇಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಧವೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಬಿಡಿಸುತ್ತಾ ತಿಳಿಸಬಹುದು? ಇದುವಂತಿ(ದಿ)ಗಿ,
ಪೇಪರ್(ದಿ)ಗಿ. ಒಂದು ಪದವಿಗೂ ಅದರ ಛಾತ್ರ(ದಿ)ಗಿ ಅನ್ವಯ - ಅದನ್ನು ಅಂದಿಗೆ ಪದವಿಗಿರುವ
ಸಾಮ್ಯ ಪಡೆದುಬಿಡುವುದೇ ಅದರಿಗೆ ಎರಡರ ಮೇಲೆಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಪರಿಭರಣೆ, ಹೆಚ್ಚಿನವನ್ನು ಅಪರಿಚಿತರು
ಅಭರಣೆ. ಬಿಡಿಸಿ ಕೇವಲವನ್ನು ಅಪರಿಚಿತವಾದಂತೆ ರಚಿಸಿತ್ತು ಸೇರಿದಿದ ಮೂ ಏಳು ಬಿಡಿಸಿ
ಬಿಡುವುದೇ ಈ ವಿಧಾನವು ಮನಕಾಂಗವು ಪರಿವಾಹವಾಗ ಮೂವು ಪದವಿಗಿರುವ ಕಾರಣ
ಅನೇಕವೇ ಮಳೆಯ ಕಾರಣ ಕರಿಯ ಪೇಪರ್ ಪದವಿಗಿರುವ ಕಾರಣವೇ ಹೊಂಬಿಡಿಸಿ ಬೇರೆ ನೂ
ಪದವಿಗಿರುವುದು. ಸೆ

ಸೇವೆಯಿಗೆ ಮೂವಿಗೆ ಅತುಮಾತನ? ಶಾವಂತಿ, ಶ್ಯಾಮಂತಿ, ಕಾಮಂತಿ, ಶ್ಯಾಮಂತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳೂ ಉಳಿದಿವೆ. ಶಾವಂತಿಗೆ ಮಂದರೆ ಕಪ್ಪು ಛಾಯೆಯಿರುವ ಕಾಳೆ ಬೆಂಪು ಸೂತೆಗಳಿರುವ ಮೂ ಅಗಲವುಂಟೆ? ಇದು ಗೊಬ್ಬಗೆ ಮೂ ಸ್ವಾಮಿ ಪದವನ್ನು ನೆನಪಿಡಿಸುವುದು. ಮದನು ಈ ಮೂವನ್ನು ಮೂವಿಗೆ ಸಮಾನವೆಂದೂ ಹೇಳಿದಾನೆ. ಮಂದರೆ ಕಪ್ಪು ಛಾಯೆಯಿರುವುದು ಮಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಕಪ್ಪು ಮಂದರೆ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಕಾಲಿ ಕೆಂಪು ಎಲ್ಲಾಗಳೂ ಅತಿಶಯ್ಯವಾದಾಗ ಕಪ್ಪು ಛಾಯೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಗೊಬ್ಬಗೆ ಮೂವು ಸಾಮಂತಿಗೆ ಮೂವು ಬಗೆಯಾದವರೂ ಉಂಟು. ಗೊಬ್ಬಗೆಗೂ ಗೆಜ್ಜೆಗೂ ಸಂಬಂಧವೇನಾದರೂ ಇರುವುದು?

(ನಮ್ಮ ಮೂಲದ ಮೇಲೆ ಇರುವ) ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿ.

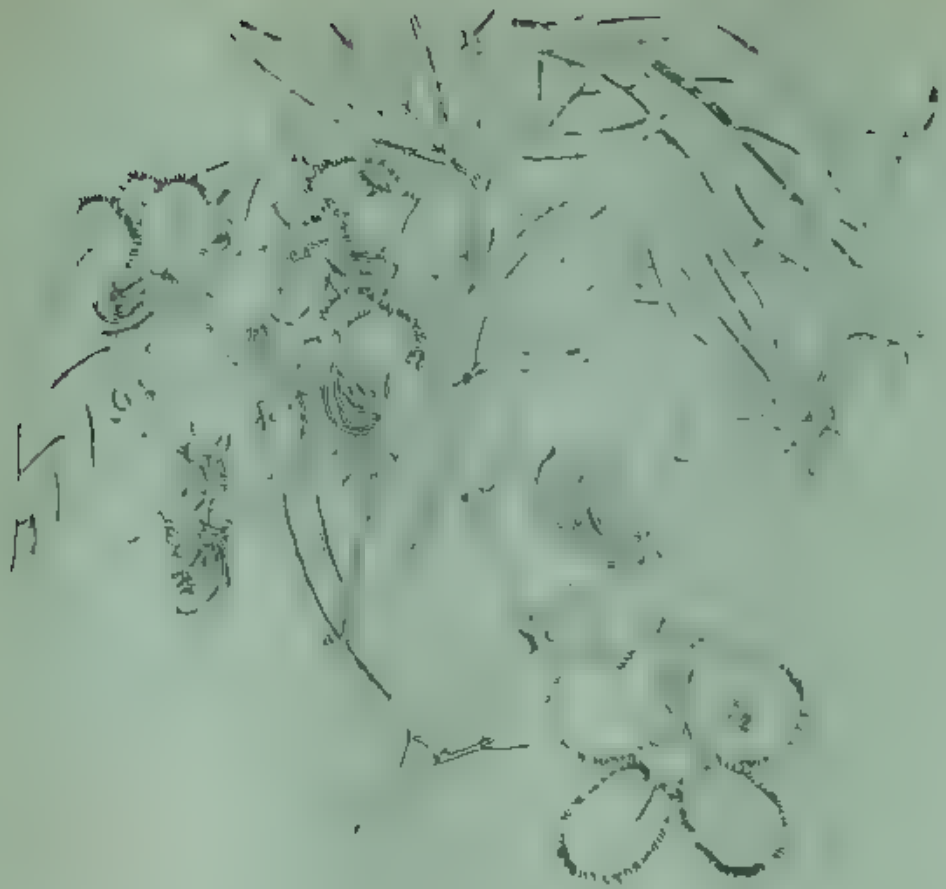
శోచనీయములు   శోచనీయములు

ಇದರಲ್ಲಿ - ಇದರಲ್ಲಿ

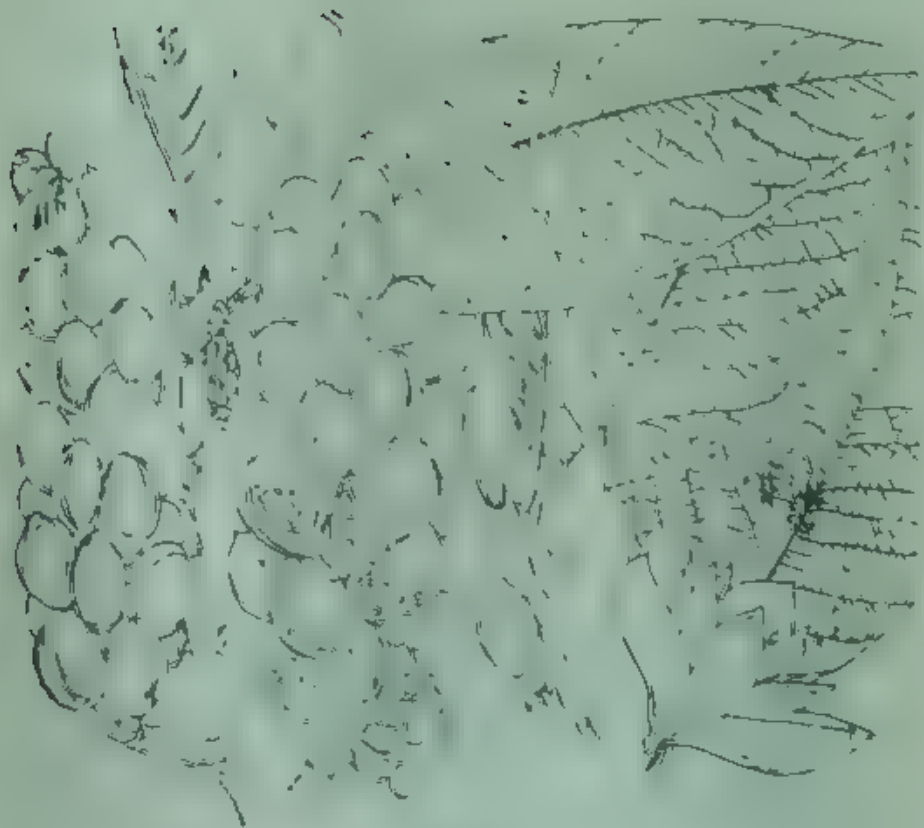
"Love" — New A

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।

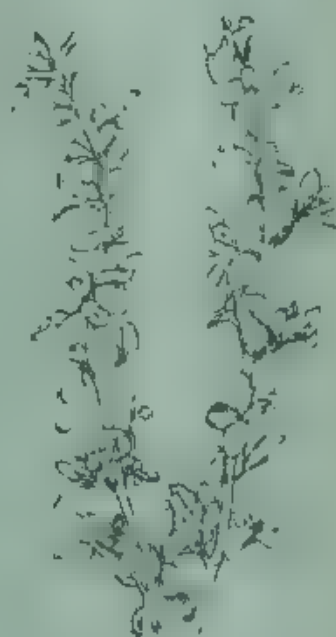
62-123

62-124

20000000

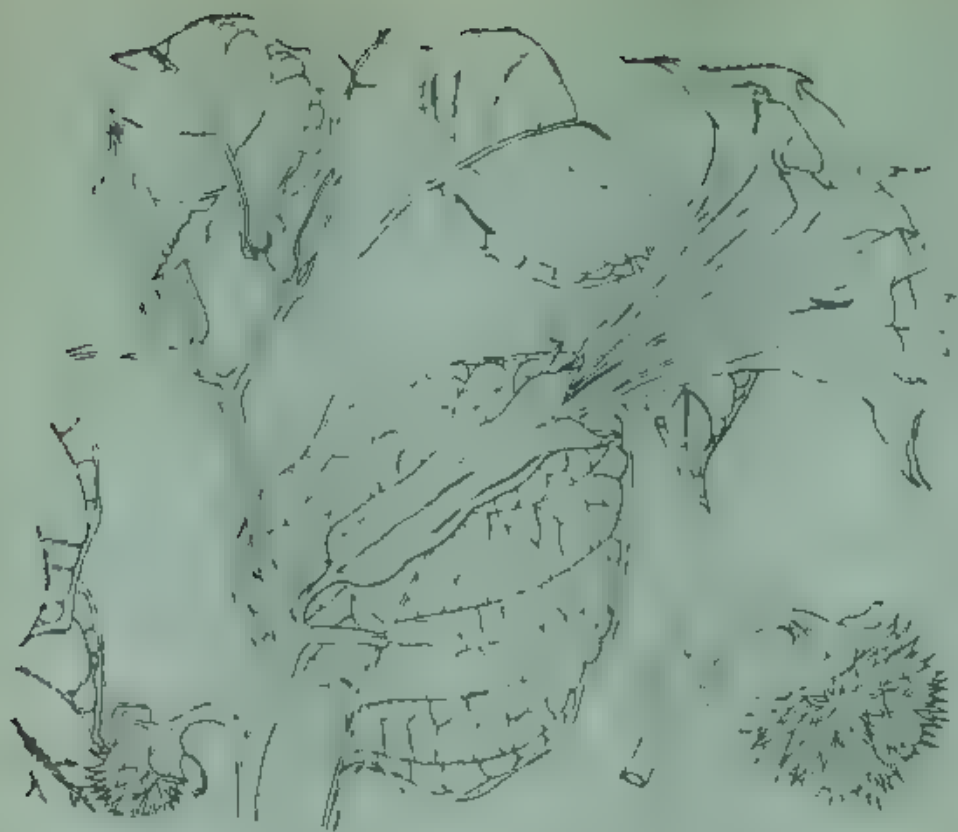

Figure 2

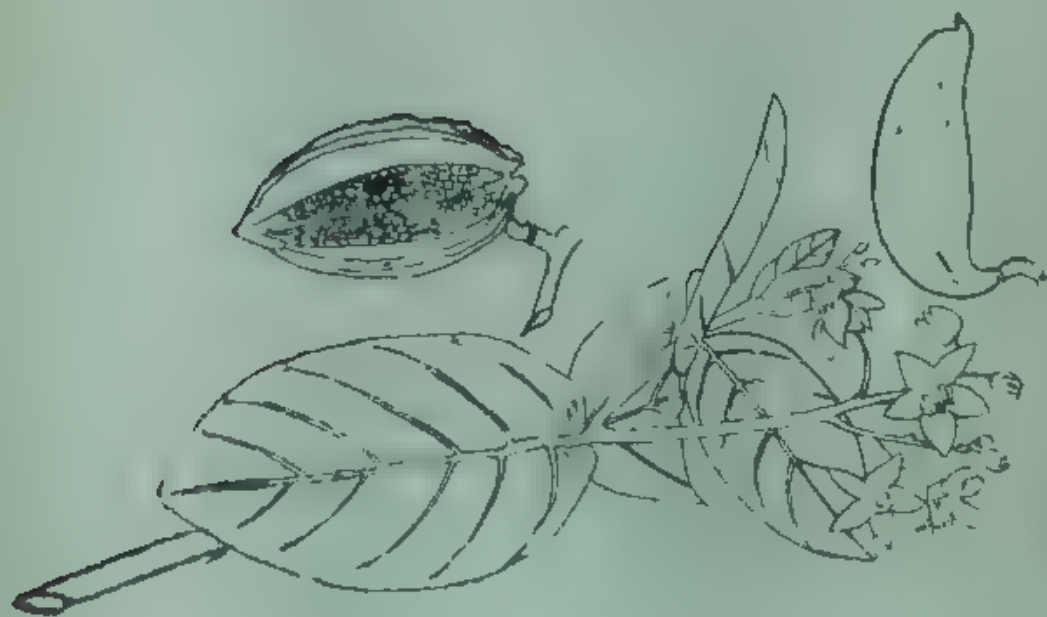

Figure 3

ಕಂಡವಿಳಿ

ಚೂಳಿ

ಬಾಳೆ

ಬೆಲ್ಲಕೆ

12
12
13

231
2

ಇರೂನಂಜಿ

ಉತ್ತರಣಿ